

Олена Комар

ЛІНГВОКУЛЬТУРНА СПЕЦИФІКА КОНЦЕПТУ «ЛЮБОВ» У ФРАНЦУЗЬКІЙ МОВНІЙ КАРТИНІ СВІТУ

Предмет нашого дослідження – концепт ЛЮБОВ, який належить до емоційної сфери людської діяльності. Саме тому сентенції розглядаються з погляду категорії оцінки, за допомогою якої можна визначити ставлення носіїв мови до такого емоційного явища як «любов», зокрема прослідкувати, які мовні засоби використовує автор для відображення у сентенціях концептуальної картини світу. Концепт ЛЮБОВ є емоційним концептом, тому його розглянуто крізь призму національного менталітету як французьку культурну доміную, яка володіє особливою лінгвістичною і культурологічною цінністю. У дослідженні використовуються асоціативні ознаки, які базуються на ментальних образах, притаманних конкретному культурному соціуму. ЛЮБОВ – один з найважливіших компонентів духовної культури, один з ключових концептів мовної картини світу, який відображає уявлення про базові, головні цінності та «екзистенціальні блага».

Соціальні, культурні, духовні, етичні концепти становлять особливий інтерес для аналізу, оскільки саме вони дають найцікавіший матеріал для осмислення мовної картини світу носіїв даної мови, національного менталітету.

Любов – форма духовної культури, представлена в сукупності понять людини як індивідуальне переживання почуття відданості людям, предметам і явищам навколишнього світу, ідеям, мріям, самому собі, коли об'єкт цього почуття стає вище й цінніше особистого «Я», коли особистість не мислить свого існування або, принаймні, відчуває глибоку незадоволеність, свою неповноцінність, неповноту індивідуального буття. Таке розуміння любові містить у собі всі його види (до життя, до жінки або чоловіка, до дітей та батьків, до самого себе, до грошей, слави, влади, мистецтва, науки, Батьківщини, Бога і т.д.), почуття глибокої прихильності до кого-небудь, потяг до особи іншої статі; внутрішнє прагнення, схильність, тяжіння до чого-небудь.

Вл. А. Луків пропонує наступну характеристику любові як однієї з найважливіших констант світової культури: «Любов близька до дружби, але відрізняється від неї. Її антоніми – ненависть (більш широкий аспект), ревності (стосовно коханої людини). Кохання ж формується в процесі «кристалізації» почуття. Особливий випадок – любов до себе, так зване «нарцисичне кохання» («Я» виступає в якості об'єкта для самого себе). Цей різновид кохання може сприйматися як позитивна («самолюбство»), так і негативна цінність.

Концепт – це культурно відзначений вербалізований зміст, представлений у плані вираження цілим певних мовних реалій, що утворюють від-

повідну лексико-семантичну парадигму. У лінгвістичному розумінні концепту намітилися три основні підходи. По-перше, у самому широкому змісті в число концептів включаються лексеми, значення яких становлять зміст національної мовної свідомості й формують «найвну картину світу» носіїв мови. Сукупність таких концептів утворює концептосферу мови, у якій концентрується культура націй. Визначальним у такому підході є спосіб концептуалізації світу в лексичній семантиці. По-друге, у більш вузькому розумінні до концептів відносять семантичні утворення, відзначені лінгвокультурною специфікою, які тим чи іншим способом характеризують носіїв певної етнокультури. Все це і є ключем для розуміння національного менталітету як специфічного відношення до світу його носіїв. Метафізичні концепти (душа, істина, воля, щастя, кохання та ін.) – ментальні сутності високої або граничного ступеня абстрактності, вони відправляють до «невидимого світу» духовних цінностей, зміст яких може бути виявлений лише через символ – знак, що припускає використання свого образного предметного змісту для вираження змісту абстрактного. От, мабуть, чому концепти останнього типу відносно легко «синонімізуються». Також можна спостерігати семантичні асоціації емоційного концепту ЛЮБОВ як один із способів відтворення мовної картини світу, відбитими в слові, де сполучаються духовна й матеріальна культура.

Останнім часом значно збільшився інтерес до дослідження емоцій найрізноманітнішими сферами науки. Кожна людина на рівні побутової свідомості розуміє, що мається на увазі, коли говорять про емоції. Але їх наукову дефініцію дотепер ніхто дати виразно не може, оскільки вони являють собою досить розмитий багатозначний феномен з безліччю функцій.

Н.А. Красавський дає наступне визначення емоційному концепту: «етнічно, культурно обумовлене, складне структурно-сміслове, лексично й/або фразеологічно вербалізоване утворення, що базується на понятійній основі, що включає в себе крім поняття, образ і оцінку, ще й функціонально заміщає людині в процесі рефлексії й комунікації безліч однопорядкових предметів (у широкому змісті слова), що викликають упереджене відношення до них людини. Емоційний концепт знаково оформлений. Способи його експлікації можуть бути вербальними (тобто вираженими через мову) і невербальними (тобто вираженими іншими техніками, наприклад, жестом, малюнком)».

Надзвичайно широке і багатозначне поняття ЛЮБОВ є найзагадковою сферою людських відносин. Лінгвістика як соціально значуща наука дисципліна не залишилась осторонь від багатомірності дослідницького процесу, також включивши до складу досліджуваних об'єктів любові. Ця загальнолюдська цінність привернула увагу багатьох вітчизняних і закордонних мовознавців. Найпоширенішими стали дослідження даного феномена в рамках лінгвокультурологічного, психолінгвістичного й когнітивного напрямків.

Поняття ЛЮБОВ багатаспектне, і цілком правомірно розглядати його з різних позицій. У результаті досліджень, проведених авторами наукових праць, було отримано нове знання про феномен любові, суть якого полягає в тому, що воно, представляючи собою універсальну людську цінність і займаючи особливе місце серед лінгвокультурних концептів, має власне мовне вираження, специфічне для різних етнокультур при наявності деякої базових спільних ознак. Етнокультурні відмінності/подібності феномена свідчать про присутність у ньому своєрідних конотативних і асоціативних ознак, які засновані на ментальних образах, властивих конкретному культурному соціуму.

ЛЮБОВ – один з найважливіших компонентів духовної культури, один із ключових концептів загальномовної картини світу. Незважаючи на велику кількість філолофсько-етичних праць, у яких описується це високе почуття, все ж таки, не існує єдино точного і однозначного визначення цього феномена людського життя.

Л.Є. Кузнєцова на основі аналізу в етичних і психологічних дослідженнях створює семантичну модель даного поняття. Любов – це, насамперед, глибоке, звичайно ірраціональне почуття, що переживає людина й спрямовує на іншу людину, що в подальшому викликає сильні переживання і передбачає прояв поваги, турботи й ніжності.

У результаті дослідження можна прослідкувати та виділити в семантичній моделі поняття наступні ознаки: 1) «цінність» почуття; 2) любов – як певний «центр» в системі цінностей суб'єкта; 3) ознаку «позитивність»; 4) неумотивованість вибору об'єкту любові, його мимовільність; 5) індивідуальність об'єкта любові.

Ю.С. Степанов, аналізуючи лексеми *любов, вдача, подобатися*, виділяє такий важливий компонент концепту ЛЮБОВ, як взаємна «схожість». Роблячи висновки, дослідник указує, що внутрішня форма концепту складається із взаємної схожості двох людей.

Концепт ЛЮБОВ відображає основні уявлення про людські цінності і «екзистенціальні блага», у яких виражені основні переконання, принципи й життєві цілі, і він (концепт) стоїть на одному шаблі з концептами ЩАСТЯ, ВІРА, НАДІЯ. Він прямо пов'язаний з формуванням у людини сенсу життя як мети, досягнення якої виходить за межі його безпосереднього індивідуального буття.

У розумінні концепту як культурно значимого й культурно- специфічного утворення нам імпонує зауваження В.П. Москвина, який вважає концепт актуальним, оскільки він представляє цінність для носіїв мови, що є темою значної кількості прислів'їв, приказок, фольклорних сюжетів, літературних текстів, об'єктивованою значною кількістю синонімів.

При класифікації паремій використовується поняття «логема». Логема (термін П.В. Чеснокова) – логіко-семантична одиниця узагальненого характеру, під яку можуть бути підведені окремі групи паремій. Логема

виступає в якості узагальнюючої вихідної думки, що поєднує групи конкретних характеристик і оцінок окремих культурно значимих змістів.

Основні думки про мову, виражені у французьких класичних сентенціях, можуть бути зведені до чотирьох логем. У досліджуваному матеріалі ці групи узагальнюючих характеристик такі:

Таблиця 1

Зведення паремій у логеми

1. Логема перша визначається всесильністю, невідконтрольністю, невідворотністю цього почуття:

1.1. Любові ніщо не може протистояти; від неї ніщо не може укритися	Telles, je sens au cœur, quand les bruits du monde me laissent triste et seul après m'avoir laissé, la présence éternelle et la douceur profonde de mon premier amour que j'avais cru passé. Sully Prud'homme, Poésies.
1.2. Любов не можливо викликати примусово і її не можливо приховати	Chaque jour je t'aime davantage, aujourd'hui plus qu'hier et bien moins que demain. Rosemonde Gérard

1.3. Любов спонукує людину:

Прощати	Aimer, c'est préférer un autre à soi-même Paul Léautaud
Довіряти	Aimer, c'est la moitié de croire. Victor Hugo, Les Chants du crépuscule.
Поважати	L'amour ne va pas sans l'estime. Alexandre Dumas fils, Le Demi-Monde
Змінюватися	Aimer, ce n'est pas se regarder l'un l'autre, c'est regarder ensemble dans la même direction. Antoine de Saint-Exupéry

2. Друга логема включає паремії які мають на увазі:

2.1. невимовність кохання словами	Quand l'amour parle, il est le maître. Marivaux, Les Fausses Confidences
2.2. сприйняття життя крізь «рожеві окуляри»	Amour, amour, quand tu nous tiens, on peut bien dire: «Adieu prudence!» Jean de La Fontaine, Le Lion amoureux
2.3. правдивість, щирість цього почуття	Aimer, c'est n'avoir plus droit au soleil de tout le monde. On a le sien. Marcel Jouhandeau

2.4. Любов тісно контактує з іншими почуттями та емоціями:

з ненавістю, зі смутком, з рев-нощами	Plaisir d'amour ne dure qu'un moment, chagrin d'amour dure toute la vie. Florian, Célestine.
зі смиливістю	La plupart des affections ne sont que des habitudes ou des devoirs qu'on n'a pas le courage de briser. Henry de Montherlan
зі стражданням	En amour, il y en a toujours un qui souffre et l'autre qui s'ennuie. Honoré de Balzac

3. Третя логема відображає характер цінності (оцінки) предмета кохання:

3.1. кохання не продається	L'amour libre, la seule chose gaie et bonne au monde. Guy de Maupassant
----------------------------	--

3.2. Неумотивованість вибору об'єкта кохання оцінюється негативно:

3.3. кохання «сліпе»	L'amour qui naît subitement est le plus long à guérir. Jean de La Bruyère
----------------------	--

3.4. Інтуїція, яка приписується кохання, оцінюється позитивно:

Вільний вибір коханої людини	La liberté d'aimer n'est pas moins sacrée que la liberté de penser. Victor Hugo
------------------------------	---

4. Четверта логема включає паремії, які мають на увазі кохання, що передбачає шлюб, тобто узаконення стосунків перед Богом:

Химерність існування кохання у шлюбі	L'amour, dans le mariage, est une chimère. Honoré de Balzac, Eugénie Grandet.
Шлюб: необхідність чи неминучість?	Nous marier ? Des gens qui s'aiment! Marivaux
Кохання = шлюб?	Qui se marie par amour a bonnes nuits et mauvais jours.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Воркачев С.Г. Любовь как лингвокультурный концепт. Монография – М.: Гнозис, 2007.
2. Арутюнова Н.Д. Язык и мир человека. – М., 1999.
3. Попова З.Д., Стернин И.А. Язык как национальная картина мира. – Воронеж, 2000.
4. Луков Вал. А., Луков Вл. А. Концепт Любви в мировой культуре // Электронный журнал «Знание. Понимание. Умение» – № 4. – 2008.